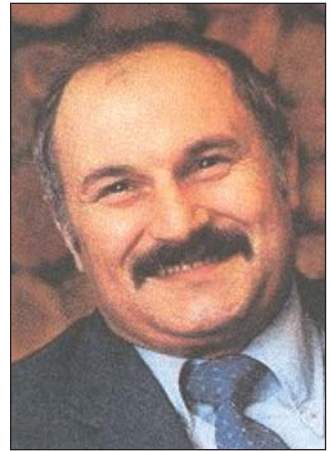

ВІТАЛІЙ ЖОЛОбОВ:

**"З польоту кожен космонавт
вносить відчуття того,
що земля — найдорогоцінніше
надбання людства"**

Редколегія журналу "Світогляд" щиро вітає Віталія Михайловича, прославленого космонавта, президента Аерокосмічного товариства України, із 70-літнім ювілеєм, бажає міцного здоров'я і наснаги в його сьогоднішній відповідальній громадській роботі і пропонує читачам інтерв'ю, яке підготував Олег Шилін, головний редактор журналу "Сузір'я"

Виповнилося 70 років **Віталію Михайловичу Жолобову** — льотчику-космонавту СРСР, Герою Радянського Союзу. До речі, єдиному космонавту СРСР, який проживає нині в Україні.

У 1976 р. він разом із Борисом Волиновим здійснив політ на космічному кораблі "Союз-21". Під час польоту відбулася стиковка з довготривалою пілотованою орбітальною станцією "Алмаз" ("Салют-5"). Загальна тривалість польоту становила 49 діб 6 год. 23 хв. 32 с.

Сьогодні **Віталій Жолобов** — голова Об'єднання Героїв Радянського Союзу, Героїв Соціалістичної Праці, повних кавалерів ордена Слави і членів їхніх родин "Слава" у Києві, президент Аерокосмічного товариства України.

— Віталію Михайловичу, розкажіть, будь ласка, трохи про себе.

— Дуже коротко. Народився на Херсонщині, закінчив Азербайджанський інститут нафти і хімії, службу в армії розпочав на полігоні Капустин Яр, потім потрапив у загін космонавтів...

— Як це сталося?

— 1962 р. на космодром, де я працював над випробуванням систем управління ракет, надійшов наказ про набір слухачів до загону космонавтів. Були потрібні військові інженери, тому я прийняв рішення написати рапорт із проханням про зарахування. Моє бажання випробувати себе в настільки незвичній для того часу професії було цілком зрозумілим. Тим більше, що й моя основна професія була безпосеред-

ньо пов'язана з приладами, що використовуються у ракетній техніці.

— Чи був при прийомі до загону розподіл на льотчиків і не льотчиків?

— Ні. Треба було повністю відповідати вимогам медицини. Особливих проблем у мене в цьому плані не було, оскільки займався спортом, був підготовлений фізично. Пройшов льотну підготовку — у мене понад триста годин нальоту, сто тридцять стрибків з парашутом. До того ж, час так званих демонстраційних польотів, коли існувало негласне змагання двох систем, уже минув, і польоти на орбітальних станціях стали звичайною роботою. Дуже важкою, дуже специфічною — але просто роботою.

— Коли торік у Національному космічному агентстві України відмічалось 30-річчя польоту "Союзу-21", Ви підкреслили: "Це не моя особиста дата..."

— Так воно і є. Мій політ — один із етапів великої космічної програми, яку вели в СРСР. Її можна назвати справжньою епопеєю. Участь у ній брали мільйони людей — фахівців різних профілів, яких об'єднував високий професіоналізм і абсолютна відданість справі.

— У чому була специфіка вашого польоту?

— Вперше в льотному варіанті ми застосовували апаратуру військової розвідки — фототехніки з великою розрізняювальною здатністю і шириною захоплення території — з подальшим дешифруванням і передачею інформації. Це — головне.

Але ми проводили ще й дуже багато експериментів суто цивільної

спрямованості. Наприклад, вирощування кристалів, експерименти біологічні, медичні... Скажу відверто: відпочивати, сидіти перед ілюмінатором і милуватися красотою рідної природи просто не було часу. За графіком на сон нам було відведено вісім годин на добу, спали ж ми десь по п'ять годин, компенсуючи таким чином те, що не вдавалося зробити вдень.

— Але ж на Землі усе планують так, щоб екіпаж жив і працював нормально...

— Так, але суворого графіка роботи далеко не завжди вдається дотримуватися. Можуть виникнути неполадки, позаштатні ситуації. От вам невеликий приклад. Треба провести певний експеримент. Скажімо, сфотографувати якусь зорю.

Ця процедура буквально по секундах розписана в бортовому журналі. На Землі, під час тренувань, це проходить елементарно. А в Космосі? Підплив із фотоапаратом до ілюмінатора, встановив його на штативі. В одній руці — бортовий журнал, у другій — кришка від об'єктива. Куди її подіти? На Землі поклав поруч — вона й лежить, нікуди не дінеться. У Космосі — плаває поруч. І щосекунди намагається упливати в невідомому напрямку. А ти автоматично починаєш її ловити... Авторучка при цьому "тікає" в інший бік. Бортовий журнал набуває дивного вигляду — розгорнутої книги. І її треба старанно тримати на певній сторінці. З таких от секундних затримок і складається інколи запізнення у виконанні чергової операції. Але ж від запланованих експериментів за жодних обставин не мож-

на відмовитися, тому що результатів нашої роботи чекають на Землі сотні фахівців.

— Іноді доводиться чути, що під час польоту виникла поза-штатна ситуація, через яку ваш екіпаж було повернено на Землю раніше встановленого терміну...

— Загалом нічого екстраординарного не було. Вже з другої половини польоту і в мене, і у мого командира виникло відчуття, що присутній якийсь дивний, зовсім не внутрішньокорабельний запах.

Пам'ятаю, що на космодромі Капустін Яр з ракет час від часу зливали диметилгідрозин, який має дуже неприємний запах. Саме його ми і відчули у польоті. При цьому ми знали, що він дійсно присутній, але в зовнішньому контурі корабля. Виникла підозра на витік. Про це ми доповіли на Землю. Там зробили

тольоти підійшли до нас через сорок хвилин. Стан наш, треба сказати, був достатньо важкий: наче хитало з боку в бік...

— Побіжне запитання, Віталію Михайловичу. Наскільки сьогодні, в еру тріумфу автоматів, важлива пілотована космонавтика?

— У сфері досліджень Космосу, дійсно, більше використовуються автомати, ніж людина. Але, по-перше, який би автомат людина не зробила, це все одно плід її праці. По-друге, присутність людини при проведенні будь-якого експерименту на Землі або в Космосі важлива тому, що вона при необхідності може негайно внести певні корективи, що неможливо при роботі автоматів.

Орбітальні польоти — особливий випадок. Тут є певні задачі, посилені для автоматів, але є й такі, де при-

навчання. Через багато років, уже працюючи в Києві — в Інституті перепідготовки вищого кадрового складу Інституту геології, знову зустрівся з Леонідом Костянтиновичем, який прийшов разом з льотчиком-космонавтом *Юрієм Крикуном* для відбору наукових експериментів. Обидва вони були претендентами на звання першого космонавта незалежної України.

Трохи пізніше мені стало відомо, що одна з лабораторій Інституту електрозварювання імені Є. О. Патона на замовлення США працює над створенням апарата для зварювання довгомірних конструкцій в Космосі. Я запропонував *Борису Євгеновичу Патону* для випробувань цієї конструкції в Космосі поїхати разом з американським екіпажем і нашого космонавта. Президент НАН України підтримав цю ідею.

1992 р. наша делегація побувала в США, де зустрічалася з сенаторами, впливовими політиками, представниками НАСА. Після повернення до України у мене відбулася зустріч з главою нашої держави *Леонідом Кучмою*, на якій я доповів про основні результати переговорів і висловив свою позицію щодо вірогідного кандидата на політ. У результаті першим космонавтом незалежної України став Леонід Каденюк.

— Ваш політ і ваша подальша доля, як вони сплелися?

— Підготовка до космічного польоту і сам політ привчають до великої самодисципліни і такої ж міри відповідальності. Космічний корабель — результат праці величезної кількості людей. Це — як піраміда, біля основи якої вчені, конструктори, робітники, обслуговуючий персонал. А космонавт — на самісній вершині, і він повинен завершити їхню працю, не підвести тих, хто прийняв рішення, вибравши для польоту саме його кандидатуру.

З польоту кожен космонавт носить відчуття того, що Земля — найдорогоцінніше надбання людства. Саме так — найдорогоцінніше.

Земля занадто мала для розбратів і воєн. Якби люди знали, наскільки близькою і дорогою буває після польоту кожна билинка, кожне деревце, кожний живий організм!

Де б мені не доводилося працювати після польоту, потім, після звільнення зі Збройних Сил, мене ніколи не полишало це "післякосмічне" відчуття. І це — головне!

Екіпаж КК "Союз-21" Б. Волинов і В. Жолобов, який працював на ОКС "Салют-5". 1976 р.

висновок, що завдання наше в принципі вже виконано і нас можна повертати додому.

А ось приземлення наше, до речі, було не зовсім штатним. Значною мірою з недогляду Землі ми не змогли розстикуватися на штатному витку, і нам довелося сідати в запасному районі. І сама посадка, хоча вона і називалася м'якою, була "м'якою" у лапках. Двигуни м'якої посадки, що повинні були гасити вертикальну швидкість апарата, спрацювали на максимумі амплітуди відхилення. У результаті нас жбурнуло об поверхню, підняло, вдарило ще раз, потім — ще...

Була глибока ніч, служби пошуку і порятунку до нас не встигли, тому ми самі відчинили кабіну, вибралися, потім за допомогою сигналних ракет про себе повідомили. А приземлилися ми на пшеничному полі, тому довелося діяти дуже обережно, щоб, не дай Боже, від якої-небудь іскри не зайнялося поле. Вер-

сутність людини вкрай необхідна. Звичайно, економічно це дуже дорогий захід, але необхідний людству. Інша річ — безпека польотів. Конструктори ракетної техніки б'ються над тим, щоб звести ризик до мінімуму, але... Думаю, це явище визначає специфіку космонавтики як професії. Звідси — і дуже суворі вимоги до людей: високий рівень інтелекту, фізичне здоров'я. Я б додав ще й спостережливість, допитливість і навіть ініціативність.

А небезпека для життя... Навряд чи до цієї думки можна звикнути, але їй не слід надавати першорядного значення. Це обов'язково зашкодить роботі...

— Відомо, що льотчика-космонавта України Леоніда Каденюка саме Ви рекомендували до польоту. Як це відбувалося?

— Я познайомився з *Леонідом Каденюком*, коли мене призначили командиром групи слухачів-космонавтів, які проходили дворічний курс